

datum: 12 juni 2023

Verbreden instroom sociaal werkers

Samenvatting standpunt:

In functie van een bredere instroom om sociaal onderzoek te doen is een verbreding van de diplomavooraarden broodnodig, gekoppeld aan kwalificerend traject tijdens een tewerkstelling. Deze nota gaat in op de noden, het voorstel zelf en de juridische context. We vragen een beslissing om op basis van deze nota de onderhandeling te voeren met de Vlaamse en federale overheid.

Verbreden instroom sociaal werkers

1. Context

In 2022 waren er 14.380 vacatures bij de lokale besturen. Het ging in totaal over 5.655 verschillende functies of 273 unieke beroepen. De top 5 van de meest gevraagde functies wordt aangevoerd door de functie maatschappelijk werker. Ze zijn vooral actief in de sociale diensten, maar ook bij de politiediensten en de zorg- en welzijnsdiensten. Deze functie komt dit jaar voor het eerst voor op de lijst van de VDAB-knelpuntberoepen. Intussen experimenteren lokale besturen – met vallen en opstaan – met mensen die andere kwalificaties hebben. De dienstverlening dreigt uitgehold te worden als er niet wordt gehandeld.

Voor het sociaal onderzoek in het kader van de taken van de sociale dienst is er een extra belemmering. Die taken kunnen op dit moment enkel worden uitgevoerd door een maatschappelijk werker die een bachelordiploma op zak heeft. Voor de andere taken kunnen lokale besturen nu al breder rekruteren.

Op dit moment werkt het kabinet Somers aan een poging tot oplossing van het probleem middels het toelaten van meer diploma's tot het sociaal onderzoek. Deze oefening moet samen gelezen worden met diverse inspanningen die de VVSG levert om de functie van maatschappelijk werker aantrekkelijker, haalbaarder te maken, onder andere door de gesprekken met de federale overheid over het kunnen verschuiven van administratief werk naar administratief medewerkers (wat vandaag vaak niet kan) of het anders organiseren van de processen. De aanpakken die we daarvoor hebben opgezet worden opgenomen in de bijlage.

2. Standpunt: verbreden diplomavoorwaarden met een kwalificerend traject

2.1. Verbreden diplomavoorwaarden

De nood is hoog, dus hebben we nood aan een verbreding van de diplomavoorwaarden voor het sociaal onderzoek binnen de context van het OCMW. Voor de andere taken is een verbreding vandaag al mogelijk.

De huidige werkwijze kan een onnodige belemmering vormen voor bekwaam en gemotiveerd personeel dat beschikt over waardevolle ervaring en vaardigheden, maar wellicht niet exact het specifieke diploma bezit dat momenteel vereist is.

We pleiten op korte termijn voor een uitbreiding van de diplomavoorwaarden naar alle sociaal-agogische¹ en sociaal wetenschappelijke diploma's, op voorwaarde dat deze minimaal een bacheloropleiding betreffen. Door de diplomavoorwaarden te verbreden naar alle sociaal-agogische diploma's en sociaal wetenschappelijke diploma's, geven we professionals de mogelijkheid om hun expertise en betrokkenheid in te zetten op verschillende gebieden binnen de sociaal-agogische sector. Dit zal niet alleen de diversiteit en inclusiviteit bevorderen, maar ook leiden tot een verrijking van de sector als geheel.

Natuurlijk blijft het essentieel om de kwaliteit en professionaliteit van sociaal-agogische dienstverlening te waarborgen. Daarom stellen we voor dat de verbreding van de diplomavoorwaarden alleen van toepassing is op sociaal-agogische diploma's op bachelorniveau en sociaal wetenschappelijke diploma's op masterniveau. Door te kiezen voor deze diploma's kunnen we professionals aantrekken die beschikken over een solide en geschikte basis om – mits een kwalificerend traject tijdens de tewerkstelling – sociaal onderzoek te doen.

Naast deze korte termijn-oplossing kan een verdere verbreding nadien verder worden bekeken.

2.2. Kwalificerend traject

We pleiten voor het koppelen van een kwalificerend traject aan de verbreding van de diplomavoorwaarden. We introduceren een kwalificerend traject met een sterke focus op

¹ Sociaal-agogisch werk verwijst naar een breed vakgebied dat zich bezighoudt met het ondersteunen en begeleiden van individuen, groepen en gemeenschappen om sociale problemen aan te pakken en hun welzijn te bevorderen. Het richt zich op het verbeteren van de kwaliteit van leven van mensen die te maken hebben met verschillende uitdagingen, zoals sociale uitsluiting, armoede, verslaving, geestelijke gezondheidsproblemen, lichamelijke beperkingen of problemen in de opvoeding.

de werkvloer en op het verwerven van skills op het vlak van technische² en normatieve³ professionaliteit, met speciale aandacht voor het specifieke van het OCMW-maatschappelijk werk. Dit traject is bedoeld om professionals in het maatschappelijk werk in staat te stellen hun vaardigheden en kennis verder te ontwikkelen.

Dit kwalificerend traject zal overigens potentieel ook een positief effect hebben op mensen die vandaag al op de sociale dienst werken en die reeds een opleiding sociaal werk hebben gevolgd. We weten immers dat de klassieke opleidingen sociaal werk ook niet steeds even goed voorbereiden op een job als maatschappelijk werker in het OCMW en dat maatschappelijk werkers snel van job veranderen omdat ze onvoldoende gewapend zijn.

Door te focussen op de werkvloerervaring kunnen professionals in het maatschappelijk werk een diepgaand begrip ontwikkelen van de complexe uitdagingen waarmee ze dagelijks geconfronteerd worden. Het kwalificerend traject voorziet hen van praktische tools en strategieën om effectief om te gaan met diverse situaties en om optimale ondersteuning te bieden aan degenen die hulp nodig hebben.

We pleiten hier voor een sterke samenwerking tussen de VVSG en hogescholen om het maatschappelijk werk op deze manier te ondersteunen. Vandaag heeft de VVSG immers al heel wat onderdelen in haar kennisdelingsinitiatieven om dit soort trajecten te ondersteunen.

De samenwerking tussen de VVSG en hogescholen zal ook een platform bieden voor kennisuitwisseling, samenwerking en continue professionele ontwikkeling. Door middel van trainingen, workshops en andere initiatieven streven we ernaar professionals in staat te stellen voortdurend te groeien en zich aan te passen aan veranderende behoeften en ontwikkelingen in het maatschappelijk werk.

Om het kwalificerend traject in te richten is er nood aan een vergoeding om dit te financieren.

2.3. Gekoppeld aan tewerkstelling

Het kwalificerend traject gekoppeld aan een tewerkstelling. Men kan dus meteen aan de slag als maatschappelijk werker voor de aanvang van het kwalificerend traject. Zo doen mensen ook ervaring op *on the job*, wat ook helpt om kennis diepgaander te verwerken. Dit betekent dat professionals de kans krijgen om hun opgedane kennis en vaardigheden direct in de praktijk te brengen, terwijl ze tegelijkertijd verder groeien en zich ontwikkelen

² Technische professionaliteit verwijst naar de vaardigheden, kennis en expertise die nodig zijn om een bepaald beroep of vakgebied uit te oefenen. Het heeft te maken met de technische competenties en het vermogen om specifieke taken, procedures of technieken correct en efficiënt uit te voeren

³ Normatieve professionaliteit verwijst naar de ethische en morele dimensie van professionaliteit. Het heeft te maken met de normen, waarden, gedragscodes en verantwoordelijkheden die professionals moeten naleven in hun beroepsuitoefening.

in hun functie. Voor het lokaal bestuur betekent het een snelle inzet van meer medewerkers.

Door de koppeling van het kwalificerend traject aan tewerkstelling, bieden we professionals de mogelijkheid om hun loopbaan in het maatschappelijk werk meteen een start te geven. Ze kunnen meteen aan de slag, waardoor ze waardevolle praktijkervaring kunnen opdoen en hun professionele ontwikkeling kunnen voortzetten.

Deze koppeling van traject en tewerkstelling brengt voordelen met zich mee voor zowel professionals als de lokale besturen.

We vragen dat de lokale besturen extra middelen krijgen om de coaching op de werkvloer in opleiding te organiseren, hetzij met eigen personeelsleden die ze hiervoor vrijstellen, hetzij door coaching in te huren. We kijken naar het actieplan zij-instroom in zorg en welzijn waar de Vlaamse overheid per coachingstraject middelen uittrekt voor de werkgever en bijkomend middelen voor de opleidingskost voor de werknemer voorziet.

3. Juridische aanpassingen

Om de gewenste aanpassingen te realiseren, dienen er juridisch gezien twee wijzigingen te worden doorgevoerd, zowel op Vlaams als federaal niveau.

Op Vlaams niveau zal de bevoegde minister voor binnenlands bestuur, na advies van de betrokken vertegenwoordigers van het hoger onderwijs, bepalen welke diploma's in aanmerking komen voor de desbetreffende functie. Deze aanpassing zal plaatsvinden binnen het Vlaamse luik en zal de bestaande diplomavereisten aanvullen. De minister maakt dit mogelijk door de uitvoering van het rechtspositiebesluit van 2023.

Daarnaast is er ook een aanpassing vereist op federaal niveau met betrekking tot het koninklijk besluit over de minimumvoorwaarden voor het sociaal onderzoek. Artikel 9 van dit besluit verwijst naar de maatschappelijk werker die belast is met het uitvoeren van het sociaal onderzoek. Dit artikel vindt zijn oorsprong in de wet van 2 april 1965 met betrekking tot het ten laste nemen van de steun verleend door de openbare centra voor maatschappelijk welzijn.

We pleiten bij de federale overheid om deze aanpassing door te voeren, ook indien de oplossingen in de verschillende regio's verschillend zijn. Er wordt in Wallonië en Brussel ook een discussie gevoerd in functie van de diplomavoorwaarden, maar de uitkomsten liggen potentieel anders.

Bijlage 1: overzicht andere acties

Het dossier over de verbreding van de diplomavereisten is een goede stap, maar niet zaligmakend. We investeerden daarom de afgelopen jaren reeds in tal van andere acties om te werken aan de kwaliteit, beeldvorming...

- De G50 voor sociaal werk, waarin we elk jaar maatschappelijke werkers samenbrengen om in kaart te brengen wat de eigenheden en uitdagingen zijn voor het sociaal werk in het OCMW. We buigen ons elk jaar over één thema. In 2022 was dit het thema toegankelijkheid;
- Begeleidingen sociale dienst
 - Hulp en begeleiding van sociale diensten over vraagstukken van hulp- en dienstverlening;
 - Procesmatige aanpak nieuwe werksystemen: lokale besturen inspireren in het kader van een andere werkorganisatie (i.sm. Diverscity);
 - Focus op startende maatschappelijk werkers
 - Basisopleiding: startende maatschappelijk werkers krijgen inzicht in hun technische, normatieve en persoonlijke professionaliteit en kunnen daartussen laveren;
 - Traject startende sociaal werkers: we willen weten wat speelt bij startende sociaal werkers op het OCMW om erop kunnen inspelen;
 - Competentieversterkende opleidingen: ondersteunen sociale diensten en maatschappelijk werkers in het kader van verschillende vormen van professionalisering;
- Focus op middenkader:
 - Focusgroep: we versterken de mediërende rol van hoofdmaatschappelijk werkers en verwerven inzichten via een klankbordgroep (en potentieel omzetten in nieuwe ondersteuning);
 - Opleiding hoofdmaatschappelijk werkers in het kader van retentiebeleid: nieuwe maatschappelijk werkers zoeken is één zaak, de mensen behouden is een andere. We ontwikkelen een opleiding om middenkader hierin te ondersteunen;
- Meer maatschappelijk werkers naar het OCMW:
 - Les op de hogeschool: we geven lessen in sociale hogescholen over de OCMW's. We geven een vollediger beeld over de OCMW-context. Dit wordt gegeven door maatschappelijk werkers. De VVSG begeleidt de lesgevers. De insteken zijn divers: rijkdom van het werk binnen het OCMW, maatschappelijke positie van het OCMW, leefwereld- en systeem perspectief... (we gaan niet in op wetgeving);

- Concept stage bij het OCMW: we maken stages op/bij het OCMW bij tweede- en derdejaarsstudenten bachelor sociaal werker opnieuw aantrekkelijk, door een nieuw concept uit te werken in samenwerking met twee hogescholen;
 - Speeddate: We verbeteren de algemene beeldvorming van het lokaal bestuur als werkgever en zorgen voor een snellere instroom van (net niet) afgestuurde maatschappelijk werkers;
 - Scriptieprijs Maatschappelijke Dienstverlening: we verbeteren de algemene beeldvorming over sociaal werk bij het lokaal bestuur en stimuleren onderzoek naar sociaal werkvraagstukken en -praktijken;
- Administratieve vereenvoudiging:
 - Kafka Studio: we reiken concrete werkwijzen aan OCMW's om bureaucratie waarvan gebruikers 'last hebben' aan te pakken;
 - Praktijken administratieve vereenvoudiging: praktijken van OCMW's met betrekking tot administratieve vereenvoudiging delen in functie van leren van elkaar.
 - Gesprek met de POD Maatschappelijke Integratie over omzendbrief: vandaag doen maatschappelijk werkers een reeks taken die ook door mensen met een administratief profiel kunnen worden opgenomen. Het is belangrijk dat administratieve taken ook daadwerkelijk door een administratief medewerker kunnen worden uitgevoerd.
- Handelingsruimte:
 - Inhouse-training handelingsruimte;
 - Intervisies socratische gespreksvoering: maatschappelijk werkers onderzoeken en versterken door intervisie het eigen professioneel handelen Focus op goede vragen en echt luisteren.
 - OCMW-verhalen: We laten zien waar maatschappelijk werkers het verschil maken voor cliënten door hun handelingsruimte te gebruiken. We focussen hier echter op de positieve effecten van deze ruimte